

Innst. O. nr. 55

(2004-2005)

Innstilling til Odelstinget fra kommunalkomiteen

Ot.prp. nr. 21 (2004-2005)

Innstilling fra kommunalkomiteen om lov om endring i lov 12. juni 1987 nr. 56 om Sametinget og andre samiske rettsforhold (sameloven)

Til Odelstinget

1. SAMMENDRAG

Kommunal- og regionaldepartementet foreslår i proposisjonen endring i sameloven § 2-4 med sikte på å innføre fire utjevningsmandater med vararepresentanter til Sametinget, og at Sametingets valgmennd fordeler utjevningsmandatene til de fire valgkretsene som har oppnådd flest godkjente stemmer ved valget.

Sametinget fattet 19. september 2002 vedtak i sak 35/02 om forslag til revisjon av sameloven og reglene for valg av Sametinget. Vedtaket er gjort på bakgrunn av et utredningsarbeid fra et eget valgregelutvalg som har sett nærmere på valgordningen og valgreglene. Vedtaket inneholdt bl.a. forslag om omlegging til sentral føring av samemantallet. En endring i sameloven om omlegging av føringen av samemantallet fra bostedskommunene til sentral føring utført av Sametinget, trådte i kraft 14. mai 2004. Sametinget vedtok samtidig at det innføres 4 utjevningsmandater og at disse skulle forbeholdes det underrepresenterte kjønn med en sperregrense på 4 pst. for å oppnå utjevningsmandat.

Departementet og Sametinget har ulikt syn på hvilke kriterier som skal ligge til grunn for å fordele utjevningsmandatene. Departementet viser til at det ikke er bestemmelser om kjønnskvoteringer ved noen andre valg, og en bør ikke ved lov regulere kjønnssammensetningen i et folkevalgt organ som Sametinget. Derimot bør partiene/organisasjoner/valglistene fortsatt ha hovedansvaret for å sikre en ba-

lansert kjønnsmessig representasjon på lister som stiller til valg.

Endringene foreslås gjennomført med virkning f.o.m. valget i 2005. Forslaget forutsettes ikke å ha noen direkte betydning for nominasjonsprosessene som starter høsten 2004, men vil virke inn på selve valgoppgjøret høsten 2005.

2. KOMITEENS MERKNADER

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sigvald Oppebøen Hansen, Reidar Sandal, Karl Eirik Schjøtt-Pedersen og Signe Øye, fra Høyre, Peter Skovholt Gitmark, Hans Kristian Hogsnes og Kari Lise Holmberg, fra Sosialistisk Venstreparti, Karin Andersen og Heikki Holmås, fra Kristelig Folkeparti, Anita Apelthun Sæle og Ivar Østberg, og fra Senterpartiet, lederen Magnhild Meltveit Kleppa, er kjent med at dagens valgordning for Sametinget fører til svært store forskjeller i antallet manntallsførte og antall stemmer bak hver representant. Flertallet viser til Innst. S. nr. 110 (2002-2003) der et flertall mente at valgordningen må sikre større samsvar mellom stemmer og antall representanter som blir valgt, og der Regjeringen ble bedt om å vurdere en ordning med utjevningsmandater. Flertallet viser til at et flertall i samme innstilling påpekte at det er uheldig at det er en lav kvinnerepresentasjon i Sametinget. Flertallet har også merket seg at Sametinget har ønsket å bøte på dette ved at utjevningsmandater forbeholdes det underrepresenterte kjønn.

Flertallet er kjent med at Sametinget mener det er naturlig at Sametinget selv avgjør sine valgregler. Flertallet vil imidlertid understreke at Stortin-

get som lovgiver må ta det endelige ansvaret for utforming av lovverket.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Kristelig Folkeparti støtter innføringen av en ordning med 4 utjevningsmandater til Sametinget til de fire valgkretsene som oppnår flest godkjente stemmer ved valget.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet viser til sine merknader i Innst. S. nr. 110 (2002-2003) om valgordning til Sametinget hvor disse medlemmer uttalte:

"Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet mener at spørsmål om valgordningene for Sametinget, herunder spørsmål om avgrensning av stemmerett, valgkretsinndeling, mandatfordeling mv. er det prinsipielt riktig at den samiske befolkning selv gjennom deres folkevalgte organ, bestemmer. Disse medlemmer mener derfor at målsettingen om at samene gjennom Sametinget selv skal bestemme over saker som spesielt angår den samiske befolkningen, oppfylles best ved å la Sametinget selv ha myndighet over disse spørsmålene."

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, slutter seg til Sametingets forslag om at det innføres 4 utjevningsmandater, at disse skal forbeholdes det underrepresenterte kjønn inntil hvert kjønn oppnår minst 40 pst. representasjon og at det skal være en sperregrense på 4 pst. for å oppnå utjevningsmandat.

Flertallet forutsetter at departementet fastsetter nærmere regler. Flertallet understreker imidlertid at en ved anvendelse av sperregrensen må legge til grunn som enhet de politiske grupperinger som ellers i Sametinget klart og i enhver sammenheng defineres som en gruppe. Videre forutsetter flertallet at kåringen av representanter valgt som utjevningsmandat skjer slik at mandatet fordeles mellom disse grupper og til den gruppens liste i en valgkrets etter samme regler som ved fordelingen av utjevningsmandat ved stortingsvalg. Den kandidat anses valgt som ved valgoppgjøret står på fremste plass av de ikke allerede innvalgte kandidatene på listen, likevel slik at dersom et av kjønnene ikke har minst 40 pst. av plassene i tinget, skal det for det siste utjevningsmandatet være den fremste kandidat blant kandidatene av det underrepresenterte kjønn som anses valgt. Dersom det fortsatt ikke er minst 40 pst. representasjon for begge kjønn, fortsetter tilsvarende at det for det nest siste utjevningsmandatet skal være den fremste kandidat blant kandidatene av det underrepresenterte kjønn som anses valgt. I den utstrekning det er nødvendig for å oppnå minst 40 pst. representasjon av hvert kjønn, gjøres tilsvarende fordeling av plas-

sen for det andre og om nødvendig også for det første utjevningsmandatet.

Flertallet fremmer følgende forslag:

"Sameloven § 2-4 nytt annet til femte ledd skal lyde:

Det velges i tillegg fire utjevningsmandater. For å oppnå utjevningsmandat må gruppen, partiet eller listen ha oppnådd mist fire prosent av godkjente stemmer avgitt på landsbasis. Kun grupper, partier eller liknende sammenslutninger som er registrert i samsvar med § 2-7 tredje ledd, valgloven § 5-1 eller lister som utgår fra de landsomfattende samiske organisasjonene og hvor denne tilhørigheten framkommer av listenavnet eller ved tillegg til listenavnet, kan tildeles utjevningsmandat. Sametingets valgnemnd foretar fordeling av utjevningsmandatene.

Gruppens samlede stemmetall divideres med 1,4-3-5-7-9 osv. En finner hvor mange representantplasser hver gruppe skulle hatt dersom hele landet var en valgkrets, ved å fordele samtlige representantplasser på gruppene etter kvotientenes størrelse. Dersom flere grupper har samme kvotient, tilfaller mandatet den gruppe som har størst stemmetall. Har de samme stemmetall, avgjøres det ved loddtrekning hvilken gruppe mandatet skal tilfalle. Hver gruppe skal tildeles et antall utjevningsmandater, slik at de sammen med de mandatene de er tildelt ved valgoppgjørene i valgkretsene tilsvarer det antall beregningen etter forrige punktum tilsier.

Viser det seg at en gruppe har fått flere mandater ved de kretsvisе oppgjørene enn ett landsomfattende valgoppgjør tilsier, skal det foretas en ny fordeling mellom de øvrige grupper som er berettiget til å få utjevningsmandater, og hvor en ser bort fra det antall mandater den først nevnte gruppen har fått. Ved beregningene foran skal en se bort fra det antall kretsmandater som er tilfalt grupper som ikke er berettiget til å konkurrere om utjevningsmandatene.

En gruppes utjevningsmandater fordeles på den måten at utjevningsmandat nr. 1 tildeles valglisten i den kretsen hvor gruppen har den største kvotienten til rest etter at kretsmandatene er fordelt. Utjevningsmandat nr. 2 tildeles valglisten i den kretsen hvor gruppen har den nest største kvotienten til rest etter at kretsmandatene er fordelt, osv. inntil samtlige utjevningsmandater er fordelt. Når det er avgjort hvilke lister som får utjevningsmandater, skal valgnemnda utpeke listenes utjevningsrepresentanter og samtlige vararepresentanter. Ved dette oppgjøret ser en bort fra de som allerede er valgt som representanter ved valgoppgjøret i vedkommende valgkrets, og kårer kandidatene i fortsatt rekkefølge i henhold til forskrift om valg til Sametinget.

Dersom ett kjønn har fått færre enn 40 prosent av representantplassene ved fordelingen av valgkretsenes mandater, skal utjevningsrepresentantplass nr. 4

tildeles den første kandidaten fra det underrepresenterte kjønn på vedkommende liste. Dersom ett kjønn fortsatt har færre enn 40 prosent av representantplassene ved fordelingen av valgkretsenes mandater, skal utjevningsrepresentantplass nr. 3 tildeles den første kandidaten fra det underrepresenterte kjønn på vedkommende liste. På samme måte fordeles utjevningsrepresentantplass nr. 2 og utjevningsrepresentantplass nr. 1, dersom det er nødvendig av hensyn til målsettingen om minst 40 prosent representasjon av begge kjønn."

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet mener det er svært viktig å øke kvinnerepresentasjonen i folkevalgte organer, også Sametinget. Å sikre kjønnsbalansen i folkevalgte organer er et viktig ansvar for partier og organisasjoner som stiller lister til valgene. Imidlertid kan det være nødvendig å ta i bruk virkemidler som kvotering og krav til kjønnsbalanse på listene for å oppnå dette.

Disse medlemmer viser til at kvinnerepresentasjonen i Sametinget har gått kraftig tilbake og at Sametinget selv ønsker å ta i bruk en ordning. Disse medlemmer vil støtte at virkemidler for å oppnå bedre kjønnsbalanse bør prøves ut, og vil derfor foreslå at valgloven endres, slik at utjavningsmandatene forbeholdes det underrepresenterte kjønn på den liste og i den valgkrets som står nærmest til å ta mandatet. Dette vil i praksis virke som en prøveordning.

Disse medlemmer mener at kun et virkemiddel der et lite antall utjavningsmandater forbeholdes det underrepresenterte kjønn alene, vil være for svakt til å føre til de ønskede endringer.

Disse medlemmer viser til at Regjeringen gjennom forskrift har gitt Sametinget myndighet til å stille krav til forslagsstillere av valglistene om minst 40 pst. kjønnsfordeling på lister som stiller til valg. Disse medlemmer vil understreke at dette er et nødvendig supplement til en ordning med kvinnekotering på utjavningsmandatene fordi en da unngår det problemet som kunne oppstå dersom en liste som var berettiget til et utjavningsmandat, ikke hadde kvinnerepresentasjon. Disse medlemmer viser til at Sametinget har gjort vedtak om dette innen fristen 15. desember 2004.

Disse medlemmer forutsetter at Sametinget tar virkemiddelet i aktivt bruk for å oppnå økt kvinnerepresentasjon slik de selv mener er helt nødvendig.

Disse medlemmer vil påpeke at det vil være viktig å bruke begrepet det underrepresenterte kjønn også i slike forskrifter for å unngå at rene kvinnelister blir underkjent. Det vil ikke være i tråd med intensjonen i et slikt regelverk.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti viser til at bruk av kvotering ved fordeling av utjavningsmandater og krav til kjønnsbalanse på listene ikke er innført ved valg til andre folkevalgte organer i Norge. Disse medlemmer viser til at Regjeringen nå selv har åpnet for dette ved å gi Sametinget myndighet til å avvise lister som ikke fyller kravet om 40 pst. kjønnsbalanse. Det kan derfor ikke antas å være prinsipielle grunner til at dette virkemidlet ikke kan tas i bruk ved valg til andre folkevalgte organer. Disse medlemmer mener derfor en logisk konsekvens må være å innføre slike ordninger i alle valg til folkevalgte organer og vil komme tilbake til dette.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Kristelig Folkeparti er enig med Regjeringen i at en ikke bør regulere ved lov kjønns sammensetningen i et folkevalgt organ som Sametinget. Etter disse medlemmers mening bør partiene og valglistene ha hovedansvaret for å sikre kjønnsbalansen. Disse medlemmer viser til Innst. S. nr. 110 (2002-2003) der flertallet påpeker at en ordning der utjevningsmandatene forbeholdes det underrepresenterte kjønn, ikke vil være tilstrekkelig for å sikre rimelig likestilling. Etter disse medlemmers mening vil det også kunne være en fare for at en slik ordning kan bli en sovepute, slik at den nødvendige innsatsen som må til for å få kvinner representert på lik linje med menn, uteblir, og at resultatet i verste fall kan bli en videre forverring av kjønnsbalansen. Disse medlemmer vil også vise til at det var et betydelig mindretall som gikk imot dette vedtaket i Sametinget.

Disse medlemmer vil, i likhet med Regjeringen, ikke støtte forslaget fra Sametinget om en sperregrense på 4 pst. for tildelingen av utjevningsmandater. Etter disse medlemmers mening vil det være uheldig dersom lokale lister med stor oppslutning skal bli utelukket fra ordningen.

Disse medlemmer har merket seg at Sametinget ønsker en større helhetlig utredning om Sameetingets valgordning der blant annet valgkretsene og antallet representanter fra disse vil bli vurdert. Disse medlemmer er tilfreds med at Regjeringen vil bidra til en slik utredning, slik at eventuelle lovendringer kan komme på plass før valget i 2009.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

"Sameloven § 2-4 nytt annet ledd skal lyde:

Det velges i tillegg fire utjevningsmandater som fordeles til de fire valgkretsene som har oppnådd flest godkjente stemmer ved valget. Sametingets valgmennd utpeker utjevningsmandatene og samtlige varerepresentanter."

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Torbjørn Andersen og Per Sandberg, viser til sine primære synspunkter om at Sametinget bør nedlegges, at sameloven bør oppheves og at konvensjonen som gir samer urfolkstatus bør vurderes å sies opp innen gjeldende tidsfrister.

Disse medlemmer går primært imot hele lovforslaget. Men disse medlemmer er isolert sett imot Sametingets forslag om at utjevningsmandatene skal utgjøres av det underrepresenterte kjønn, det vil i praksis si kvinner.

Disse medlemmer ser heller ingen grunn til å støtte Sametingets krav om en sperregrense på 4 pst. for tildeling av utjevningsmandater.

Disse medlemmer vil derfor ut fra en samlet vurdering subsidiært kunne støtte Regjeringens forslag som går ut på at man ved lov ikke bør regulere kjønnssammensetningen i folkevalgte organer samt at det heller ikke bør settes en sperregrense på 4 pst. i denne aktuelle lovendringen.

Disse medlemmer viser for øvrig til sine primære standpunkter over.

3. FORSLAG FRA MINDRETALL

Forslag fra Høyre og Kristelig Folkeparti:

Sameloven § 2-4 nytt annet ledd skal lyde:

Det velges i tillegg fire utjevningsmandater som fordeles til de fire valgkretsene som har oppnådd flest godkjente stemmer ved valget. Sametingets valg-nemnd utpeker utjevningsmandatene og samtlige varerepresentanter.

4. KOMITEENS TILRÅDING

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til proposisjonen og rår Odelstinget til å gjøre slikt

vedtak til lov

om endring i lov 12. juni 1987 nr. 56 om Sametinget og andre samiske rettsforhold (sameloven)

I

I lov 12. juni 1987 nr. 56 om Sametinget og andre samiske rettsforhold (sameloven) skal § 2-4 nytt annet til femte ledd lyde:

Det velges i tillegg fire utjevningsmandater. For å oppnå utjevningsmandat må gruppen, partiet eller listen ha oppnådd mist fire prosent av godkjente

stemmer avgitt på landsbasis. Kun grupper, partier eller liknende sammenslutninger som er registrert i samsvar med § 2-7 tredje ledd, valglovens § 5-1 eller lister som utgår fra de landsomfattende samiske organisasjonene og hvor denne tilhørigheten framkommer av listenavnet eller ved tillegg til listenavnet, kan tildeles utjevningsmandat. Sametingets valg-nemnd foretar fordeling av utjevningsmandatene.

Gruppens samlede stemmetall divideres med 1,4-3-5-7-9 osv. En finner hvor mange representantplasser hver gruppe skulle hatt dersom hele landet var en valgkrets, ved å fordele samtlige representantplasser på gruppene etter kvotientenes størrelse. Dersom flere grupper har samme kvotient, tilfaller mandatet den gruppe som har størst stemmetall. Har de samme stemmetall, avgjøres det ved loddtrekning hvilken gruppe mandatet skal tilfalle. Hver gruppe skal tildeles et antall utjevningsmandater, slik at de sammen med de mandatene de er tildelt ved valgoppgjørene i valgkretsene tilsvarer det antall beregningen etter forrige punktum tilsier.

Viser det seg at en gruppe har fått flere mandater ved de kretsvisе oppgjørene enn ett landsomfattende valgoppgjør tilsier, skal det foretas en ny fordeling mellom de øvrige grupper som er berettiget til å få utjevningsmandater, og hvor en ser bort fra det antall mandater den først nevnte gruppen har fått. Ved beregningene foran skal en se bort fra det antall kretsmandater som er tilfalt grupper som ikke er berettiget til å konkurrere om utjevningsmandatene.

En gruppes utjevningsmandater fordeles på den måten at utjevningsmandat nr. 1 tildeles valglisten i den kretsen hvor gruppen har den største kvotienten til rest etter at kretsmandatene er fordelt. Utjevningsmandat nr. 2 tildeles valglisten i den kretsen hvor gruppen har den nest største kvotienten til rest etter at kretsmandatene er fordelt, osv. inntil samtlige utjevningsmandater er fordelt. Når det er avgjort hvilke lister som får utjevningsmandater, skal valg-nemnda utpeke listenes utjevningsrepresentanter og samtlige vararepresentanter. Ved dette oppgjøret ser en bort fra de som allerede er valgt som representanter ved valgoppgjøret i vedkommende valgkrets, og kårer kandidatene i fortsatt rekkefølge i henhold til forskrift om valg til Sametinget.

Dersom ett kjønn har fått færre enn 40 prosent av representantplassene ved fordelingen av valgkretsenes mandater, skal utjevningsrepresentantplass nr. 4 tildeles den første kandidaten fra det underrepresenterte kjønn på vedkommende liste. Dersom ett kjønn fortsatt har færre enn 40 prosent av representantplassene ved fordelingen av valgkretsenes mandater, skal utjevningsrepresentantplass nr. 3 tildeles den første kandidaten fra det underrepresenterte kjønn på vedkommende liste. På samme måte fordeles utjevningsrepresentantplass nr. 2 og utjevningsrepre-

sentantplass nr. 1, dersom det er nødvendig av hensyn til målsettingen om minst 40 prosent representasjon av begge kjønn.

II
Denne lov trer i kraft straks.

Oslo, i kommunalkomiteen, den 17. februar 2005

Magnhild Meltveit Kleppa
leder

Ivar Østberg
ordfører